
Hagadà Daurada - Catalan Golden Haggadah

Autor:

Data de publicació: 16-05-2016

Hagadà Daurada

Tradició hebraica

Míriam celebra amb els hebreus i escenes amb els preparatius per a Pesaj (fol. 15r).1?

Gènere

Narrativa, religiosa, litúrgica; Art cerimonial jueu

Tema(s)

Alliberament del poble hebreu de l'esclavitud; per tal de seguir durant la celebració de la Pasqua jueva d'acord amb el ritu sefardici.

Llengua

Hebreu

Il·lustrador

Dos artistes espanyolo-francesos

Editorial

Manuscrit il·lustrat

País

Principat de Catalunya2?

Data de publicació

13203?

Format
Folis pergamí, 24,5 x 19,5 cm

Pàgines
101 folis originals?

Explore the British Library Search - Haggadah (bl.uk)

Foli 4v. Escena de dalt a la dreta: Lot i les seves filles s'escapen de Sodoma; superior esquerra: el sacrifici d'Isaac; inferior dreta: Jacob i Esau; a baix a l'esquerra: l'escala d'en Jacob.

Escenes d'èxode (fol. 14v). Escena de la part superior dreta: la desena plaga amb la mort dels egipcis primogènits; superior esquerra: els hebreus que surten d'Egipte; a la part inferior dreta: l'exèrcit del faraó; a la part inferior esquerra: els hebreus acaben de creuar el Mar Roig que tanca i ofega l'exèrcit del faraó.⁵

Neteja general de la casa de Pasqua prepu jueva (fol. 15r:3).

El Golden Hagadá és un manuscrit hebreu il·lustrat que probablement es va fer a Catalunya durant el segon quart del segle XIV.⁶ Es tracta d'una hagadá de Pesaj (????? ???) que també és una obra notable d'art sefardèdic.

Una sèrie de 56 miniatures concebudes com escenes de tall narratiu i amb fons daurats a la fulla caracteritzen aquest hagade com un manuscrit singular;⁷ és a causa d'ells que l'obra en qüestió se sol anomenar "Golden Hagade".⁶

El manuscrit es conserva a la Biblioteca Britànica (Londres), on apareix segons el nom «Add. 27210». ⁸

Naturalesa i característiques del manuscrit

Entre els manuscrits hebreus il·lustrats, i fins i tot entre tots els hagadots existents,⁹l'Hagadá Daurada es compta com un dels més distingits i que procedeixen del Principat de Catalunya a l'Edat Mitjana.⁶

Un manuscrit miniado hebreu pertanyent a l'art sefardici, l'Hagadá Daurada es va fer probablement a Barcelona al voltant de 1320.¹⁰Es tracta d'una Hagadá de Pesaj que també és una obra notable i distintiva de l'art sefardhardic.

La Hagadá Dorada va ser feta per a una rica família judeoesa-espanyola. Com qualsevol llibre en hebreu, el manuscrit s'obre en sentit horari, és a dir, a partir del que en un llibre en castellà seria la contravenda i després ser navegat en el que per a un lector de text en castellà equivaldria a dir 'd'anada i tornada'.

Llegit de dreta a esquerra, el text hebreu de la Hagadá Daurada va ser escrit en pàgines de pergamí i utilitzant una cal·ligrafia específicament sefardèdica.¹¹

Segons la inscripció titular en hebreu que el manuscrit porta en el seu frontispici, el nom complet del manuscrit és Seder hagadá shel Péšaj (en hebreu, una expressió que significa "Ordre de la Narració de Pesaj").¹²

Hagadá, unaparaula hebrea que significa literalment "narració", és també el nom del llibre que es llegeix a les llars jueves durant el sopar i celebració que tenen lloc la nit de la Pasqua Jueva (Pesaj),moment en què es commemora l'Èxode o sortida del poble d'Israel des de l'antic Egipte. Servint per organitzar les oracions i el desenvolupament del Seder, el Hagadá de Pesaj és un dels llibres més il·lustrats i il·lustrats de les oracions jueves.¹⁰

Atès que tradicionalment es fa servir a la llar i el seu propòsit és educar les generacions més joves, la seva elaboració ha proporcionat, i encara proporciona, un camp propici per al desenvolupament de la creativitat artística.¹⁰

Edward Rothstein assenyala que mentre que els manuscrits amb textos religiosos hebreus tendeixen a ser abstractes i atemporals, la seva il·lustració els transforma, de manera que el sagrat es converteix en específic en ells, tant en el temps com en l'espai: ja que incorpora el text religiós a la història, és a través de la il·lustració que el manuscrit minimitzat "el sagrat es converteix en personal".¹³

A més del text del clàssic all-Hagadá de Pesaj,el manuscrit conservat a la Biblioteca Britànica també conté poemes litúrgics recitats durant la Pasqua jueva i una organització general de tot el manuscrit que respon al ritu sefardrànic i la seva tradició d'adjuntar imatges visuals al text del mateix Hagadá.¹⁴En conjunt, el text de la Hagadá Daurada està precedit per una sèrie de 56 panells amb miniatures distribuïdes que abasten 14 pàgines de la Hagadá Daurada.¹⁵

Caracteritzats per les seves imatges figuratives i sent el seu tall narratiu, aquests panells amb les miniatures es presenten en grups de quatre per foli, ocupant cada grup de quatre miniatures un foli complet de l'Hagadá Daurat.¹⁶

Les miniatures que en el Hagadá presenten fons daurats constitueixen un veritable cicle narratiu i, com a seqüència, també van ser dissenyades per ser llegides de dreta a esquerra i de dalt a baix. Els panells en miniatura presenten episodis dels llibres bíblics de Gènesi (27 panells) i l'Èxode (26 panells), així com tres panells amb escenes relatives a les tradicions israelianes,¹⁵encara que aquest últim, que implica la desponderància dels xais, es refereix a un costum que ja no es practica des de la destrucció del Temple.¹⁷

Pel que fa al Llibre del Gènesi,per exemple, el foli 2v conté escenes relacionades amb Adam, la creació d'Eva, Caín i Abel, així com Noè i la seva família, mentre que el foli 3r incorpora l'embriaguesa de Noè, la Torre de Babel, l'exegeta episodi rabínic amb Abraham condemnat a morir en les flames com a resultat del seu aniconisme,i l'hospitalitat d'Abraham i Sara.

El contingut del Llibre de l'Èxode es manifesta, per exemple, en el foli 14v, que és on es presenten escenes relatives a la desena plaga d'Egipte (que impliquen la mort dels primogènits egipcis); l'alliberament del poble hebreu, incloent l'escena també Moisès (només reconeixible per la seva vareta); Les tropes de cavalleria del faraó avançant a la càrrega; i la Travessia del Mar Roig, amb els hebreus creuant-lo i tancant el mar, ofegant les tropes del faraó.

Les miniatures de l'Hagadá Daurada van ser fetes per dos artistes que treballaven en l'estil gòtic francès.¹⁸La

rellevància del seu treball en termes estilístics i iconogràfics ha donat lloc a la comparació amb el famós cicle desenvolupat per Giotto a Pàdua en 1305-6.¹⁵

Al segle XVII, l'Hagadá Daurada va ser proporcionada amb una introducció, amb una peça frontal d'estil barroc italià (fol. 2), seguida d'una imatge heràldica (fol. 16), tretze vores decorades representades a la part posterior dels foliis amb les miniatures ja esmentades i emmarcant poemes litúrgics (ff. 3v-15v), una vora completament decorada amb motius foliados (foliados 24) i un abric que implica cobertes de cuir i es realitza al Marroc.⁸

Història manuscrita

Especifica l'entrada d'Golden Hagadá al catàleg oficial de la Biblioteca Britànica:⁸ la Hagadá va ser censurada per Fra Luigi da Bologna a Bolonya el 1599 (m. 101v);¹⁹ El rabí Joav Gallico d'Asti va inscriure en ella que se li va oferir com a regal de noces a Menahem Rava el 1602 (m. 2); l'escut d'armes de la família Gallico i Rava es va afegir a l'Hagadá Daurada a Carpi el 1602 (m. 16); El Hagada va ser censurat per Camillo Jaghel el 1613 (m. 101v);²⁰ Posteriorment va ser censurat per Renato da Modena el 1626 (m. 101v);²¹ Azariah Zedekiah Hayyim Ashkenazi va escriure a Hagadá que el seu fill va néixer el 22 de gener de 1689 (m. 1); Giuseppe Almanzi (1801–1860), bibliòfil, el va catalogat com el seu "número de manuscrit 328"; composta per 322 manuscrits hebreus medievals, la biblioteca completa d'Almanzi a causa adquirida pel Museu Britànic per la suma de mil lliures a l'octubre de 1865, a través d'Adolphus Asher (1800-1853), llibreria de Berlín i agent del Museu Britànic entre 1841 i 1853.²²

Estructura final del manuscrit

Informació facilitada per la pàgina web oficial de la Biblioteca Britànica:

Portada i escenes il·lustratives per a l'Hagadá: ff. 2r-16r.

Composicions poètiques: ff. 16v-21v.

Lèmil shmurim: ff. 22r-23v.

Text de l'Hagadá: ff. 24v-55v.

Composicions litúrgiques: ff. 56v-101v.²³

Interpretació

Miriam lidera l'expressió musical entre els hebreus mentre celebra haver creuat el Mar Roig (fol. 15r:1).

Els 56 panells de l'Hagadá Daurada són investigats i interpretats per Marc Michael Epstein en la seva obra titulada *The Medieval Hagadá: Art, Narrative and Religious Imagination* (2011).²⁴ En la seva obra, Epstein detecta l'existència de diferents nivells en la possible lectura de cada panell i entre les relacions que es poden establir entre els quatre panells distribuïts en cadascun dels folis més importants de l'Hagadá Daurada.²⁴

Epstein indica que cada foli tendeix a encapsular una unitat d'exegesi rabínica, la premissa inicial de la qual es troba en el panell superior dret, que es completarà en el panell inferior esquerre.²⁴

Epstein assenyala que, a més d'un fort vincle entre la imatge visual i el text bíblic, també hi ha un altre vincle visual entre les imatges representades. Exemplifica aquesta noció mitjançant l'ús de foli 4v,²⁵ on l'aparició de les ruïnes resultants de la caiguda de Sodoma tendeix a generar clarament una diagonal amb l'escala del son de Jacob.²⁴

Una simple progressió bíblica que involucra Lot, Abraham i Isaac, Esau i Jacob es desenvolupa inesperadament en termes d'un comentari complex i matisat sobre les nocions de retribució, santedat i missió divina hereditària.¹⁵

A més de considerar els diferents nivells d'exegesi rabínica durant l'Edat Mitjana, Epstein també assenyala l'extraordinària importància que es dona a les dones en el manuscrit de la Biblioteca Britànica: no només està en nombrosos dels seus panells, sinó que també és específicament una dona amb un nadó a la falda que lidera els israelites quan la sortida d'Egipte (Moisès inclòs),²⁶ fins i tot una altra (també amb un nadó en braços) que encara

continua liderant-los després de la travessia del Mar Roig.^{27?}

Com si tot això no fos suficient, observa Epstein, l'escena del panell 53 (fol. 15r:1) juga un paper important en l'Hagadà, ja que és ella qui uneix les escenes narratives del text bíblic amb aquelles altres tres dedicades a la posterior celebració de Pesaj. En aquest panell hi ha set figures que representen els hebreus celebrant el miracle del Mar Roig amb Miriam, germana de Moisès.^{28?}

Mentre miriam i els hebreus no han estat representats en cap Hagadà de Pesaj, és a l'Hagadà Daurada que prenen una importància sense precedents: tant per la seva mida prominent com pel fet que han estat representats sobre un fons daurat pla i davant d'un context pràcticament abstracte i atemporal,²⁴ donant lloc a una imatge "extremadament elegant, equilibrada i plena de gràcia".^{15?}

L'obra d'Epstein, que també inclou l'estudi d'altres tres²⁹ ha rebut les següents paraules emeses per Shaul Stampfer de la Universitat Hebrea de Jerusalem:

L'autor analitza [...] la seva iconografia i creació, així com temes com "el pensament jueu medieval, la visualització i la cultura". [...] Ensenya a aquells que llegeixen [la seva obra] quant es pot aprendre a través d'un examen acurat del manuscrit medieval i també poc sobre la vida jueva a l'Edat Mitjana. El seu enfocament ... el porta a tractar amb la llei jueva, les relacions jueves-cristianes, les maneres d'entendre les imatges, el paper dels patrons i aspectes de la història de l'art, com l'origen de l'obra i les influències. A causa d'això, aquest [estudi] és important quan es tracta de la vida religiosa jueva i col·leccions d'art religiós.^{30?}

La importància dels aspectes enumerats per Stampfer és que és a través d'ells que els investigadors aspiren a descodificar els diferents significats que caracteritzen els manuscrits hebreus il·lustrats; aquests aspectes reapareixen en estudis prèviament dedicats a l'Hagadà Daurada.³¹ No obstant això, hi ha una diferència important entre l'actitud d'Epstein i la dels seus predecessors:

Epstein [...] difereix dels seus predecessors tant en termes metodològics com en el que està disposat a assumir. Pel que fa als supòsits, molts prèviament van prendre la drecera del mínim esforç [i] en explicar [el significat de certes] imatges difícils, atribuint l'aparença [enigmàtica o inesperada] d'ells als errors o la manca de precisió de l'il·lustrador. En lloc d'assumir errors, Epstein dona imatges i il·lustradors del que és seu i, en la mesura del possible, assumeix que les imatges són "coherents i intencionades". Com a extensió de la seva "humilitat davant la iconografia", Epstein intenta "entendre com els autors entenien el que estaven fent en lloc d'assumir que [ell] ha de saber millor que ells."^{32?}

Projecció cultural

El Golden Hagada és la font fonamental d'inspiració per a l'Hagadà Daurada de Jerusalem, una Hagada bilingüe de Pesaj, il·lustrada per Jossi Stern i cal·ligrafia de Noah Ophir que es va publicar a Herzlia, Israel, el 1986.^{33?}

L'Hagadà Daurada de Jerusalem es va inspirar en "la rica herència" de l'Hagadà Daurada, així com el tema de la "Jerusalem Daurada",³⁴ la referència és una joia extraordinària esmentada en una llegenda talmúdica sobre el rabí Akiva, aquest últim ha trobat múltiples expressions al llarg de la història del poble jueu, incloent una cançó popular israeliana titulada "Jerusalem Daurada".^{33?}

Referències

Seqüència d'escenes - a dalt a la dreta: Miriam celebra amb els hebreus l'haver creuat el Mar Roig (Èxode 15:20); a dalt a l'esquerra: el cap de la llar distribueix el matzot (pans acimos); a la part inferior dreta: neteja de la llar; baixa esquerra: desponderància del xai de Pasqua i rentat de tota la vaixela.

A Itàlia es van fer petites modificacions i addicions al manuscrit.

Al segle XVII es van fer petites modificacions i addicions al manuscrit.

Posteriorment, altres 21 folis es van afegir al manuscrit, especialment al segle XVII.

Afegir. Ms. 27210, f. 14v.

? Saltar a: Per b c "Textos sagrats: Golden Haggadah", Biblioteca Britànica, Gran Bretanya (consultat l'1 de juny de 2015).

? Exemples de pàgines daurades a la fulla a l'Hagadá de 1320:

07001, 20000 000 00 Escenes de la vida de Jacob i Josep.

10v. De fol. Escenes de la vida de Moisès.

? Saltar a: Per b c Londres, Biblioteca Britànica, Afegir. Sra. 27210.

En hebreu, hagadot és l'expressió plural del terme hagadá.

? Saltar a: Per b c "Turning the Pages: The Golden Haggadah", versió virtual de la Golden Hagadá, British Library, Londres (consultat el 2 de juny de 2015).

Cada foli hagadá daurat es llegeix de dalt a baix i de dreta a esquerra.

- Fol. 2r. El frontispici en qüestió es va dur a terme a finals del segle VII.

La tradició jueva, diu Rothstein, no està acabada davant de qualsevol tipus d'il·lustració que pugui associar-se amb la idolatria o la representació de la divinitat. Aquest últim roman en el misteri, mentre que la humanitat mateixa és un terreny fèrtil per a l'especulació i la il·lustració. Rothstein assenyala que en el judaisme no són textos religiosos tradicionals que s'il·lustren, però aquells textos que narren els episodis èpics del poble hebreu: l'Hagadá de Pesaj i l'Ester Meel en particular estan il·lustrats amb gran entusiasme i és específicament en ells que els artistes despleguen els seus coneixements i imaginació en termes de consciència històrica i experiència personal (Edward Rothstein, "Afegint el personal al purament sagrat", The New York Times, 25 de juliol de 2010;

? Aquesta última actitud sefardèdica marca una marcada diferència amb The Kenazi Hagadots, on les imatges solen ser marginals:

Hagadá Darmstadt, Alemanya, c. 1430

? Saltar a: Per b c d e Richard McBee, Golden Haggadah: A Unique Methodology, 12 d'abril de 2012 (s'hi va accedir el 3 de juny de 2015).

Catorze pàgines amb quatre miniatures en cadascuna d'elles i que impliquen, conjuntament, un total de 56 miniatures que responen a aquest principi: fols. 2v, 3r, 4v, 5r, 6v, 7r, 8v, 9, 10v, 11r, 12v, 13r, 14v i 15r.

Després de la destrucció del Temple de Jerusalem, el judaisme va prohibir el consum de xai durant les celebracions de Pesaj, una regla que s'observa d'aquí fins a l'arribada del Messies (McBee).

Turning the Pages: The Golden Haggadah (s'hi va accedir el 2 de juny de 2015).

William Popper, La censura dels llibres hebreus, Nova York: Ktav Publishing House, 1969, p. 104 i Apèndix N 112-117.

Popper, La censura dels llibres hebreus, Apèndix N núm.

Popper, La censura dels llibres hebreus, Apèndix N núm.

David Paisey, "Adolphus Asher (1800-1853): llibreter de Berlín, anglophile i amic de Panizzi", The British Library Journal, 23 1997, pp. 131-53.

Manuscrits digitalitzats: Afegix MS 27210 (s'hi accedeix el 2 de juny de 2015).

? Saltar a: Per b c d e Marc Michael Epstein, The Medieval Haggadah: Art, Narrativa i Imaginació Religiosa, New Haven: Yale Premsa Universitària, 2011.

08001, Espanya

Foli 14v:2

- Foli 14v:4.

- Foli 15r:1.

Hagadá de los Pajaritos (Alemanya, 1300), Hagadá Rylands i el seu paral·lel Hagadá (1330-1340).

Shaul Stampfer, "Judaisme: Medieval", Revisió d'Estudis Religiosos", Vol. 39, No. 4, 2013, p. 281.

Vegeu, per exemple, Bezalel Narkiss, The Golden Haggadah: A Fourteenth-century Illuminated Hebrew Manuscript in the British Museum, Londres: British Museum, 1970; Joseph Gutmann, pintura manuscrita hebrea, Londres, 1979; i Katrin Kogman-Appel, «Die Modelle des Exoduszyklus der Goldenen Haggada», a: Judentum, 1993, pp. 269-99.

Dan Rabinowitz i Menachem Butler, considerant el llibre d'Epstein, les paraules del qual es citen a si mateixos (Seforim, 3 d'abril de 2012).

? Saltar a: Per B ??? ?? ?????? / The Golden Haggadah of Jerusalem, Herzlia: Palphot, 1986 (Atlanta, Emory University, Pitts Theology Library: Haggadah Collection, abril de 2009;

- ??????? ?? ??? (trans. Yerushalaim shel Zahav).

Bibliografia

Bezalel Narkiss, The Golden Haggadah: Un manuscrit hebreu il·luminat del segle XIV al Museu Britànic de Londres: British Museum, 1970.

Joseph Gutmann, pintura manuscrita hebrea, Londres: Chato & Windus, 1979 .

Bezalel Narkiss, The Golden Haggadah, Londres: Biblioteca Britànica, 1997 .
Katrín Kogman-Appel, «Die Modelle des Exoduszyklus der Goldenen Haggada (Londres, Biblioteca Britànica, Afegir. 27210) », a: Judentum - Ausblicke und Einsichten: Festgabe f'r Kurt Schubert, ed. Clemens Thoma, Götter Stemberger i Johann Maier, Frankfurt: P. Lang, 1993, pp. 269-99 (alemany).
Marc Michael Epstein, The Medieval Haggadah: Art, Narrativa i Imaginació Religiosa, New Haven: Yale University Press, 2011.

Enllaços externs

A Wikimedia Commons hi ha contingut multimèdia relatiu a: Hagadá Daurada
Hagadá Daurada
Afegir. MS. 27210 - Codi i fitxa de l'Hagadá Daurada en el catàleg oficial de la Biblioteca Britànica.
"Turning the Pages: The Golden Haggadah", versió virtual de l'Hagadá Daurada (folis selectes), Biblioteca Britànica, Londres, [2014].
"Textos sagrats: Haggadah d'or", Biblioteca britànica, Londres.
"El llegat de Sefarad", Centre Cultural Cervantes, Espanya, 1997.
Ladenheim, Benito. "Manuscrits hebreus il·lustrats", Milim Cultural, Argentina, 2007.
Richard McBee, Golden Haggadah: Una metodologia única, 12 d'abril de 2012

Control d'autoritats

Dades de projectes de Wikimedia: Q17629688 Multimèdia: Golden Haggadah (c.1320) - BL Afegir MS 27210

Identificadors
WORLDCAT VIAF: 176940958
GND: 4505274-8
LCCN: nr2002013092